

Els foguerons de Sant Antoni.
La revetlla mallorquina Sa Pobra a Gràcia
Josep Fornés i Garcia

Fa sis-cents anys que a Mallorca Sant Antoni és patró dels pagesos. El sant patró de la pagesia catalana medieval, va originar un ric costumari tradicional a l'illa: dimonis, foguerons, cants de ximbomba, torrada de botifarrons i sobrassada, fins al punt d'esdevenir una de les festes senyeres de l'hivern al camp mallorquí.

La devoció antoniana fou importada pels catalans i convertida en una festa amb elements clàssics: àpats comunitaris amb derivats del porc, foc congregador que purifica, cants repentistes de simbomba que posen a prova l'agilitat dels versaires... Sant Antoni d'Egipte va ser un grec cristià que predicava a Tebes mil anys després dels faraons i s'enfrontava al poder romà amb valenta tossuderia; la mateixa etimologia del nom Antoni vindria a voler dir "el que planta cara a l'adversari". Va ser el primer monjo i la seva idea de practicar aquesta forma de vida social va fer fortuna durant tota l'edat mitjana.

Des de l'any 1992, el darrer dissabte del mes de gener a les places Diamant i Virreina del barri de Gràcia té lloc la revetlla mallorquina Sa Pobra a Gràcia, que ha comportat un increment de l'intercanvi cultural entre l'illa de Mallorca i la ciutat de Barcelona.

Sa Pobra és una castissa vila del Pla de Mallorca que té com a principals activitats econòmiques l'agricultura, el comerç i els tallers mecànics. Un bon dia l'apotecari pobler Antoni Torrens va venir a trobar a Barcelona el tècnic de Cultura Pep Fornés aconsellat pels amics Isidre Vallès i Conxa Fiol, amb la proposta de fer un "fogueró" a la plaça del Diamant com els que es fan des de fa segles a Mallorca per Sant Antoni. La idea era que els seus fills, estudiants universitaris en plena època d'exàmens al cap i casal, poguessin gaudir de la revetlla com si fossin a casa.

La proposta es va reconvertir en festa i el primer any ja hi havia més de tres mil festers torrants botifarrons i cantant, a cor què vols, glosses i cants de pagès, i ballant jotes al voltant del foc.

La festa té un extens programa d'actes, que normalment comença el darrer dijous del mes de gener i té el seu punt culminant el darrer dissabte, al vespre, amb l'encesa dels foguerons de la Pl.Virreina i Diamant i l'inici de la revetlla amb les ximbombes, els cantadors i els glosadors amb cants i balls mallorquins, jotes, fandangos i boleros.

Les colles de joves estudiants i tota la gent que s'hi congrega fa cua per a comprar els botifarrons, la sobrassada, la llesca de l'atapeït pa mallorquí, baix en sal, i el llom de porc adobat amb pebre coent i llimona a l'estil pobler. La torrada de productes típics del Sant Antoni pobler és un dels moments més populars de la festa. Les aromes de la carn cuïta a les brases es barreja amb el fum que impregna la roba dels festers que seuen en terra, a les voreres o resten drets durant tota la menjada. La organització disposa unes grans graelles per a torrar carns i botifarrons i els xirimiers i cantadors van passant de plaça en plaça i de carrer en carrer fins que el cor els diu que prou. En el record queda com a homenatge de la memòria l'honor d'haver comptat durant els primers anys amb la companyia de la senyora Maria Antònia Buades "Madó Buades", la millor cantadora que mai hagi tingut Mallorca. Avui el testimoni el recullen Antònia Serra "Mussola" i Biel Cladera "Collut" que enalteixen la festa amb la qualitat del seu art popular. Ells amb el ximbomber Antoni Ballador fa deu anys que mantenen viva la tradició a l'Escola de sa Ximbomba de Sa Pobla que ha aconseguit recuperar una generació perduda en el cant pagès ensenyant a cantar a les mares dels alumnes de l'escola.

Cap a les onze de la nit comença el ball a la plaça Virreina amb un grup a l'escenari de la plaça. Els balladors malden per fer-se espai entre l'escenari i el gran fogueró de davant les escales de l'església de Sant Joan Baptista de Gràcia que presideix la plaça. Als curiosos els sorprèn veure tants joves ballar la jota enmig de Barcelona.

Més de vuit mil festers s'apleguen en les dues places i les deixalles són importants. Aquesta celebració ha sigut capdavantera a Gràcia en la incorporació de criteris de sostenibilitat. Basada en l'ús de queviures autòctons, i l'adopció de mesures com la recollida selectiva de residus, l'ús de material compostable i l'introductiu dels gots de lloguer, reutilitzables.

El dissabte cap a quarts de nou del vespre se celebra la cercavila de balls tradicionals en acabar una recepció a la Seu del Districte. El primer any la recepció es va fer per homenatjar les autoritats polítiques de Sa Pobla que havien acudit a la festa en veure l'èxit de convocatòria entre els poblers, però l'organitzador, Toni Torrens, va quedar al marge d'honors i recordatoris. En anys successius es va reparar el greuge i l'any 1997 se li concedia la Medalla d'Honor de Barcelona en la seva primera edició.

Durant la recepció els més prestigiosos xeremiers solen fer una sonada de xeremia, en Miquel i en Tomeu Aloy, "Ets Llargs", han estat fins fa poc els encarregats de fer els honors. L'any 2006 hem sentit la pèrdua d'en Miquel.

La cercavila surt de La Pl. Rius i Taulet i recorre els carrers Penedès, Puigmartí i Torrijos, per acabar a la Pl. Virreina. Hi participen les colles de balls i elements de festa major de Gràcia i colles mallorquines: xeremiers, els bastoners de Gràcia, els gegants de Gràcia, nans i gegantons, els Bastoners de Barcelona, Castellers de la Vila de Gràcia, dimonis i tamborers d'Albopàs, la colla Vella de diables de Gràcia, el drac de Gràcia, La colla Diabòlica de Gràcia, el drac Gaudiamus del Coll, la colla de diables la Malèfica del Coll i els seus tabalers.

Aviat es va considerar interessant la implicació de les comissions organitzadores de la festa major del barri en el muntatge de foguerons per tal d'intentar incorporar el costum pobler de fer foc davant de casa i així permetre una proximitat entre forasters i veïns. La iniciativa va reeixir només en part ja que cada espai que fa foguera ho fa com una festa pels veïns i veïnes d'aquell indret i no totalment oberta al públic en general. Els carrers i places que planten fogueró han de comunicar-ho per instància a l'Ajuntament amb un mínim d'un mes d'anticipació, això dificulta el descontrol però també el creixement espontani de la festa.

Cada espai públic, carrer o plaça, que fa foguera ofereix una festa pels veïns i veïnes d'aquell indret, però oberta al públic en general.

Les associacions festives dels carrers i places que volen participar amb un fogueró ho fan saber per instància al Districte, amb un mínim de dues setmanes d'anticipació a la data de la festa.

Però ni tan sols la pluja no ha impedit mai celebrar una festa que retorna al Principat una manera de fer que li havia estat pròpia. Sa Pobla recorda a Gràcia el seu origen pagès amb una festa urbana.

L'escriptor pobler Alexandre Ballester resumia en una salutació de l'any 1998 el sentit de la festa:

"Somni em semblaria, si no les hagués viscudes, aquestes cinc revetlles pobleres a Gràcia, qu ja són un solatge de recordances gratificants. Un solatge de formosa germanor a l'entorn del foc congregador i de la ximbomba engrescadora.

Cançons i tonades que, des de la profunditat mallorquina, des de la viva tradició de Sa Pobla, vos hem portat com ofrena d'amistat i, vosaltres, a Gràcia, les heu rebudes amb generosa atenció i les heu integrades al vostre calendari festiu.

Així s'han refermat els lligams d'una cultura que, tant al Principat com a les Illes, amb variants idiosincràtiques, ve del

mateix bressol, té el mateix llenguatge. Una llengua, la més bella del món que, a tots, ens serveix per treballar i per cantar, per estimar i per somniar.

Enguany, per sisena vegada, venim amb el cor florit de cançons i l'ànima sembrada de bona voluntat. Els sentiments del passat i les esperances de futur ens uneixen. I, un any més, viurem la revetlla dels foguerons, la nit bruixa poblera, a la dolça geometria de places i carrers de Gràcia, com si fos un somni fet realitat.”

Josep Fornés
Octubre de 2006